

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАПОЗИЧЕНИХ СЛІВ У СКЛАДІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Зінаїда Бандурко (Херсон, Україна)

У статті розглядаються основні функції, які запозичені одиниці виконують у складі сучасної німецької мови. Автор робить спробу розмежування англо-американських запозичень у словниковому фонді сучасної німецької мови за їх функціональним наповненням.

Ключові слова: запозичення, англо-американізм, інтернаціоналізм, тематична група, функція, мова-реципієнт, парадигматичний феномен.

This article deals with the main functions, which are fulfilled by the loaned units in the structure of the modern German language. The author tries to separate anglo-american loans in the vocabulary of the modern German language according to their functional features.

Key words: loan, Anglo-Americanism, internationalism, thematic group, function, recipient-language, paradigmatic phenomenon.

Запозичення займають чільне місце і відіграють значну роль у поповненні та удосконаленні словникового фонду німецької мови. Основною причиною появи таких слів слугують стрімкий розвиток науки і техніки, тенденція до глобалізації, проникнення новітніх технологій, результатів наукових відкриттів та інновацій у всі сфери повсякденного життя людей. Більшість таких слів є загальноживаними, велика кількість професіоналізмів виходить за межі їх використання спеціалістами та застосовується звичайними людьми у повсякденному спілкуванні.

На сучасному етапі дослідженням проблеми запозичених слів у загальнотеоретичному плані займалися такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як Б. Ажнюк [1], Г. Дружин [2], П. фон Поленц [11], У. Перксен [12] та інші.

Аналізуючи словниковий склад мови, походження слів, доцільним є розгляд явища запозичення з огляду на питання потреби в іншомовних лексемах. Багато вчених розглядали запозичені слова відповідно до окремих

проблемних напрямків: взаємодія мов (І. Вакулик, Л. Корнілова, У. Вайнрайх, Б. Карстенсен, та ін.), вплив англійської мови на німецьку (Л. Васильєва, Г. Каданцева, Х. Бус, В. Янг, та ін.) тощо.

Вчені розглядали й інші питання впливу і розвитку запозиченої лексики у словниковому складі сучасної німецької мови: асиміляції та упорядкування запозичених термінів у складі фінансово-економічної системи мови (Н. Константинова), суспільно-політичної лексики (Т. Крючкова), технічної підсистеми мови (А. Білогуб), економіки торгівлі (Т. Перепелиця) та ін., але особливості функціонування запозичень, та англо-американізмів зокрема, потребують окремого розгляду через недостатню висвітленість цього питання в наукових джерелах.

Саме тому актуальним є дослідження не лише тематичного або структурного аспектів, але й функціональних особливостей іншомовних слів у мові-реципієнті. Питання англійського впливу на сучасну німецьку мову також потребує вирішення, оскільки англійська мова є міжнародною мовою, засобом термінологічного позначення нових понять та реалій, глобального спілкування.

Об'єктом аналізу даної статті виступають запозичення у складі сучасної німецької мови.

Предметом є визначення особливостей функціонування запозичених одиниць у сучасній німецькій мові.

Слід зазначити, що іншомовні та запозичені слова є парадигматичними феноменами. Більшість запозичень складають частину тієї чи іншої тематичної або понятійної групи, відповідно до якої можна виділити їх функції у мові. Іншомовні слова, особливо інтернаціоналізми, беруть участь у створенні термінів або складають окремі термінологічні позначення для нових понять та реалій і потім домінують серед власне німецьких слів через свою однозначність та нейтральність. В деяких сферах іншомовне слово змушене конкурувати з окремими компонентами парадигматичних груп, особливо якщо воно не займає будь-яких, в тому числі термінологічних, пропусків. Через це деякі власне

німецькі слова можуть частково змінити своє значення під впливом іншомовного слова: *Team – Gruppe, Autor – Schriftsteller, Winner – Sieger, Community – Gesellschaft, Weekend – Wochenende*.

Деякі автори, зокрема I. Kratochvílova [8: 99-103], виокремлюють наступні функції запозичень англо-американського походження: новаторський ефект; колорит; мовна економія; різноманітність висловлення; прагматичне значення; комунікативне значення.

Однак, на нашу думку, зазначений перелік не є достатньо повним відображенням функцій, які запозичення виконують у складі сучасної німецької мови. В результаті аналізу досліджуваного матеріалу, ми можемо виокремити наступні функції запозичених слів: номінативна; термінологічна; «економії мови»; експресивна; оцінна; урізноманітнення висловлювання.

Слід наголосити, що не завжди можливо розмежувати функції, які ті чи інші запозичення виконують у мові, оскільки одне і те саме слово може виконувати одразу декілька функцій.

У зв'язку з розвитком новітніх технологій, комп'ютерної техніки та програм, розповсюдженням мережі Інтернет та інформації, у німецькій мові з'явився цілий ряд англо-американських запозичень. Такі слова, як: *Internet, Software, Web, Download, User, Chat, E-Mail, Provider, Computer* та ін. функціонують у німецькій мові для термінологічного позначення предметів та явищ інформатики, виконуючи таким чином як номінативну, так і термінологічну функцію. Напр.: *Der matte 13,3-Zoll-Screen löst Bilder mit 1.600 mal 900 Pixel sehr scharf auf. Wir warnen ausdrücklich vor der Installation der EXE-Datei auf einem Rechner und auch vor der anschließenden Kopplung zwischen iOS-Gadget und PC und dem Download der raubkopierten Apps. Eigentlich können Apps anderer User nur dann installiert werden, wenn man sich mit deren Account-Daten am iOS-Gerät anmeldet, doch genau diese Sicherung scheinen die Hacker umgehen zu können* [4].

У сфері комунікації, реклами та бізнесу слова іншомовного походження є продуктивними внаслідок наявності значної кількості термінів та прагнення до

лаконічності, а отже мовної економії. Але іноді використання запозичених слів зумовлене лише прагненням звернути на щось увагу, виділити або підкреслити (*Businessclass, Bonus, Workshop, Discount, Broker* тощо). Напр.: *Am besten jeden Tag ins Businesscenter, den dortigen Computer anwerfen, das Familienfoto auf den Tisch stellen – und abends wieder einpacken. Die Bonus-Regel wird vermutlich dazu führen, dass die Fixgehälter in einigen Bereichen angehoben werden müssen, um die besten Mitarbeiter nicht zu verlieren. Die EU-Staaten und das Europaparlament haben die umstrittene Begrenzung der Bonus-Zahlungen von Spitzenbankiers beschlossen. Ein junger Broker berichtet über seine Erfahrungen* [5; 6].

Яскравими прикладами мовної економії можуть слугувати запозичені одиниці, які отримали нові відтінки значення в мові-реципієнті або розширили вже існуючі значення: **das Datum** окрім позначення числа місяця, дати, може перекладатися як «данні», «інформація». Напр.: *Dem bitteren Humor liegt die Erkenntnis zu Grunde & Hundertprozentige Sicherheit für Daten gibt es nicht. Außerdem sollte man Nutzerkonten zum Beispiel bei Facebook, Twitter, der Mitfahrgelegenheit oder sonstwo nie mit anderen Nutzerkonten verbinden, weil sich aus der Kombination der Daten viele Details über den Nutzer erfahren lassen* [13]; **die Maus**, яке окрім значення назви тварини «миша» отримало значення «миша» у якості комп'ютерного приладу. Напр.: *Wir zeigen für alle Nutzergruppen die passenden Empfehlungen: Wir präsentieren je eine Maus, eine Tastatur und ein Headset für die Gamer-Fraktion, für alle Allrounder und für Mobil-Fans, die ihr Tablet oder Handy sinnvoll ergänzen wollen* [4]; в сфері техніки та новітніх технологій слово **Strom** позначає як електричний струм, так і електроенергію загалом. Напр.: *Egal, ob man sämtliche Tipps zur Akkuschonung beachtet, Stromspar-Apps installiert und den Touchscreen bis zur Unkenntlichkeit nach unten dimmt: Irgendwann geht jedem Handy der Saft aus* [4]; іменник **Virus** окрім якості терміна на позначення збудника хвороби має у сфері новітніх технологій значення комп'ютерного вірусу. Напр.: *Neben Viren, Würmern und Trojanern kennt das Antivirenprogramm auch Ad- und Spyware. Mit "AVG Anti-Virus" kann Ihr kompletter Rechner nach etwaigen Viren/Spyware durchsucht werden, oder auch nur*

einzelne Dateien, Ordner oder Archive [4; 10]; *der Bug* (англ. bug – Fehler, Маска) окрім старого значення носової частини корабля або передньої частини тварини у світі інформаційних технологій та комп'ютерів позначає будь-яку помилку у комп'ютерній програмі. Напр.: *AMD Catalyst 13.1: Weniger Bugs durch Grafiktreiber* [4; 10].

Проте такі іменники використовуються і в інших сферах людської діяльності: іменник **Strahlen** окрім значення сонячних променів використовується і для позначення радіоактивного та будь-якого іншого випромінювання. Напр.: *Der geplante Pentium-R (das R steht für "radiation-hardened") soll auch sehr hohe Strahlenbelastungen überstehen und unter anderem in Aufklärungssatelliten und Raketen zum Einsatz kommen. US-Forscher wollen den PC-Prozessor unempfindlich gegen Strahlung machen. Mobiltelefone strahlen Mikrowellen ab, die im Körper absorbiert werden und so zu einer Erwärmung führen.* [10]; іменник **System** позначає не лише власне систему, але й систему хвиль радіо, систему електромагнітних хвиль, стереосистему у технічній сфері. Напр.: *Sharp bietet zwei neue iPod Stereo-Sound-Systeme als kompakte Anlagen für das Wohnzimmer an: DK-A1 und DK-A10H.* [4]; *das Banner* окрім значення прапора позначає графічне зображення рекламного характеру. Напр.: *Vor der Passauer Dreiländerhalle ist auf einem großen Banner zu lesen: "Stop Temelin." Vodafone nennt seine Seite schlicht "Smartphone-Neuheiten", hat sie in der vergangenen Woche freigeschaltet und wirbt auf einem Banner mit "5, 4, III, 2... als Erster dabei! Damit dreht sich ein weiteres Rädchen in der aggressiven Expansions-Maschine unter dem Zalando-Banner* [5] тощо.

Основною причиною утворення нових значень у слів, які вживаються в сфері комп'ютерних та інформаційних технологій, є потреба в найменуванні нового явища, тобто у виконанні номінативної функції. Фахівці у сфері обчислювальної техніки для комунікативних потреб використовують майже винятково англійську термінологію і тим самим полегшують входження й закріплення у німецькій мові як нових слів, так і нових значень слів. Напр.: *Zur weiteren Ausstattung zählen je ein USB-2.0- und -3.0-Port, ein Kartenleser, n-WLAN*

und Bluetooth. Für den Gigabit-LAN-Anschluss war offensichtlich das Gehäuse zu dünn. Diesen können Sie nur per mitgeliefertem Kabeladapter nutzen. Die beiden VGA- und HDMI-Ausgänge passen nur als micro-Versionen ins Gehäuse. Catalyst 11.7: AMD bereinigt zahlreiche Bugs. Firefox 3.5.7: Weniger Bugs, mehr Stabilität тощо [4].

Досить часто використання іншомовних слів зумовлено необхідністю передати певний душевний стан, емоції, оцінку чого-небудь, наприклад, бажанням здаватися більш сучасним, обізнаним, для вираження заохочення, невдоволення або радощі, для засудження або підтримки, для вираження як об'єктивного, так і суб'єктивного ставлення мовця, яке містить відповідно позитивне або негативне лексичне значення тощо.

Таке відображення експресивної та оцінної функцій особливо характерно для розмовної мови, особливо для мови молоді: *fashionable* – модний, *clever* – розумний, *Flop* – провал; *Trend* – модний тренд, *favorit* – улюблений, *heavy* – добрий, достойний захоплення, *happy* – радісний, щасливий, *dick* – (дуже) добре, *best* – кращий, *hip/hippig* – дуже сучасний, *hip* – класно; *soft* – м'який, гнучкий, кроткий, *Wow* – вигук захоплення, *mega-in*, *megahip* – дуже сучасний, останній крик моди, *mega-out* – зовсім не сучасний та ін. Наприклад: *Ein richtig cooles Auto kaufen?*; *Düsseldorfs Promis und ihren Anhang trifft man eher in den hippen Clubs und Discotheken am Medienhafen*; *Da ist ... immer perfekt geschminkt und durchgestylt*; *Total cool und mutig...*; *Im direkten Vergleich zum Red-Carpet-Look wirkt sie etwas blass um die Nase*; *Im Vergleich zum perfekt durchgestylten Red-Carpet-Look ein ziemlich krasser Unterschied, oder?*; *... einmal perfekt geschminkt und ein anderes Mal ohne Make-up und im gemütlichen Freizeitlook: Der Unterschied ist hier besonders krass*; *Ich fühle mich wohl hier und werde auch als Student voll ins Team integriert*; *Wer das Video anschaut ... findet vielleicht seinen Traumjob*; *Ein Highlight sind die »Best of Ausbildung«-Videos* [14; 15].

Звертаючи увагу на англіцизми у складі молодіжної мови Е. Neuland зазначає, що молодь змінює англіцизми відповідно до контекстно-адекватних та граматично коректних правил німецького словотвору. Напр.: *shoppen*,

highlight тощо. Деякі приклади вказують на специфічні контексти вживання та якість термінів, які у певних контекстах не мають жодних адекватних німецьких еквівалентів і є практично такими словами, які неможливо перекласти (*shoppen* не відповідає *einkaufen*, *chillen* – *entspannen*, *outdoor-freak* – *Freiluftfanatiker*) [9: 139-140].

Така ознака, як додавання мові розмовності, невимушеності, а отже функція урізноманітнення висловлювання, характерна переважно для запозиченої молодіжної лексики, проте певною мірою спостерігається і під час використання іншомовних слів при повсякденному спілкуванні. Напр.: *Welche Charaktereigenschaften sollte man aus Ihrer Sicht mitbringen, um ein guter Reporter zu werden? Welchen Studien- bzw. Ausbildungsweg empfehlen Sie jungen Menschen, die Journalist werden wollen? Eigentlich sollte Apples DRM mit dem Namen FairPlay genau vor solchen Angeboten schützen, doch die Hacker umgehen die Apple-Sicherung besonders clever. Im englischen meint der Spruch „Send in the Clowns“ im Übrigen nicht nur, wie im steinbrückschen Sinn, dass es sich um zwei Clowns handelt, die gewählt wurden. Vielmehr wird damit die Situation beschrieben, in der etwas schief gelaufen ist und die Clowns in die Manege gerufen werden um das Publikum davon abzulenken* [4; 6; 14].

Ще однією важливою функцією запозичених лексичних одиниць під час використання у молодіжній мові є їх реалізація в якості мовних кліше в різноманітних комунікативних ситуаціях, зокрема привітання, прощання, вибачення, прохання тощо. Вони відіграють значну роль у створенні, побудові та завершенні мовлення. Особливе значення у цьому випадку мають звертання та вигуки, які слугують для здійснення комунікативної мети, використання особливих сталих виразів та кліше: *OK/Okay* – добре, згода, *hip* – класно, *best* – кращий, *Wow* – вигук захоплення [14; 15] тощо.

Слід наголосити, що запозичення дозволяють уникнути тавтологічних повторів і тим самим урізноманітнити мову. Зазвичай це відбувається за рахунок надходження синонімів-запозичень до вже існуючих у мові слів. Наприклад: *Advantage* – *Vorteil*, *Disadvantage* – *Nachteil*, *Ticket* – *Fahrkarte*, *das*

Research – die Marktforschung, Dealer – Verkäufer, clever – klug, das Handling – die Handhabung, Check – Prüfung, Apartment – die Wohnung, adden – ergänzen, Agreement – Vereinbarung, Einverständnis; Age – Alter, Advertisement – Werbung, Discount – Abzug, Preisnachlass; Change – Währungskurs [4; 7; 13; 15] тощо.

Таким чином, запозичення відіграють важливу роль у процесі спілкування, виконуючи такі функції, як номінативна, термінологічна, експресивна тощо. Запозичені лексеми є частиною будь-якої комунікації, вони властиві будь-якому типу дискурсу, у складі якого теж виконують певні функції. Саме іншомовні слова дозволяють уникнути повторів і частково слугують для створення синонімічних рядів, допомагають висловити як об'єктивне, так і суб'єктивне ставлення мовця.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ажнюк Б. Лінгвістичні аспекти глобалізації в Україні / Богдан Ажнюк // Мовні конфлікти і гармонізація суспільства : Матеріали наукової конференції : 28-25 травня 2001 року. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2002. – С. 144—150.

2. Дружин Г.В. О путях внедрения заимствований в лексическую систему языка // Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки. – Луганськ: Видавництво ЛДПУ "Альма Матер". – 2000. – №10. – С. 135-139.

3. Busse U. Anglizismen in Europa in Vergangenheit und Gegenwart. // Busch-Lauer I.-A., Fiedler S. Studien zu Fach, Sprache und Kultur. – Sprachraum Europa – Alles Englisch oder...? – Berlin: Frank & Timme GmbH, 2011. – 183 S.

4. Chip online – Режим доступу: <http://www.chip.de/>

5. Die Welt – Режим доступу: <http://www.welt.de/>

6. Focus online – Режим доступу: <http://www.focus.de/>

7. Heise online – Режим доступу: <http://www.heise.de/>

8. Kratochvílova I. Zu stilistischen Funktionen der englischen Entlehnungen im deutschen / I. Kratochvílova. – Режим доступу: <http://digilib.phil.muni.cz/bitstream/>

handle/11222.digilib/105832/1_BrunnerBeitratgeGermanistikNordistik_16-2002-1_6.pdf

9. Neuland E. Jugendsprache. – Tübingen, Basel: A. Francke Verlag, 2008. – 210 S.

10. Php Magazin – Режим доступу: <http://phpmagazin.de/>

11. Polenz, Peter von, Wolf N. R. Geschichte der deutschen Sprache / Unter Redaktion von N. R. Wolf. – 10., illustrierte Auflage. – Berlin: Walter de Gruyter, 2009. – 224 S.

12. Pörksen U. Anglizisierung – der dritte große Entlehnungsvorgang in der deutschen Sprachgeschichte. Zur Einführung. – S. 9 – 16. // Pörksen U. Die Wissenschaft spricht Englisch? Versuch einer Standortbestimmung / Unter Redaktion von U. Pörksen. – Göttingen: Wallstein Verlag, 2005. – 114 S.

13. Süddeutsche.de – Режим доступу: <http://www.sueddeutsche.de/>

14. Yaez – Режим доступу: <http://www.yaez.de/>

15. Yam! – Режим доступу: <http://www.yam.de/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Бандурко Зінаїда – викладач кафедри німецької мови факультету іноземної філології Херсонського державного університету.

Наукові інтереси: взаємодія мов, міжкультурна комунікація, лінгвістичні аспекти сучасної німецької мови.